

Overtroen hævdede, at den sårede hjort spiste hjortetrøst for at hele sine sår. Stik af E. S. Resch. Kobberstiksamlingen.

som agermåne (bd. 3). Dekokt anbefales mod leverens og miltens forstoppelse, malaria, gulsot, skab og kløe, saften kan gives for børns indvoldsorm. Nogle siger, at den er sårhelende, thi er hjorten ramt af en pil, æder den denne plante og bliver rask (1648; 2), jægere har hævdet, at anskudte hjorte æder planten (1806; 3). Blomsterstanden er anført i farmakopeen 1772. Nævnt blandt midler for hestens lunge- og leverlidelser, mod fibel indgives påskemorgen to håndfulde »floks« (4).

LITTERATUR: (1) 689 1,568f; (2) 697 248f; (3) 398 1806,744; (4) 83 43,59.

Hestehov, Tordenskræppe, *Petasites hybridus*

Fra tykke rodstocke opsendes i marts-april 15-40 cm høje skafter med brunrøde skæl, bærende klaser af røde kurve; »hestehov med store brune fingerbølformede blomsterstande, lige skudt op af den dyndede jord og at se til som visse paddehatte« Johs. V. Jensen (1); efter deres visnen fremkommer meget store langstilkede hjertefor-

mede blade »så brede, at man med et af dem kan skjule og dække et menneskes hoved og det dermed bevare fra solens hede eller også fra regn« (1648; 2).

Hist og her på fugtige steder omkring beboelser, langs damme, å- og søbredder; planten blev oprindelig indført som lægeplante, måske under pestepidemien »den sorte død« i 1300-t (sml. nedenfor), og gror nu forvildet fra tidligere dyrkning ved borge og herregårde (3) – et karakteristisk mærke for middelalderens borghaver *Vedel Simonsen* (4), dog næppe som foder for vinbjergsnegle, således som f.eks. H. C. Andersen mener i eventyret *Den lykkelige Familie* (1848); han fik inspirationen under et ophold på Glorup ØFyn i maj 1847; en del af parken var fra gl. tid overgroet med disse »skræpper«, som han også fandt ved Gisselfelt MSjælland og nævner i *Den grimme Ælling* (1844). Både snegl og plante er rimeligvis ført her til landet af munke, snegleretter var særlig yndede i klostre og på herregårde (3). I flg. traditionen skal hestehov være kommet til Ærø med de spanske soldater 1808 (5). Marie Magdalene kirkes *Liber daticus* oplyser, at en præst skal have sået eller plantet

hestehov i præstegårdshaven, den groede her i stor mængde 1701–19, det meddeles også 1848 og 1890 (5b) sml. s. 267.

Hestehov 1793ff, oprindeligt er navnet knyttet til følfod (s. 268), hvis bladform har større lighed med omridset af hestens hov; *tordenskræppe* 1869ff, før den tid knyttet til burre (s. 249), der blev brugt som beskyttelse mod tordenvæjr, forleddet kan dog også have forbindelse med blomstringstiden i marts, tordenguden Tors måned (6) eller hentyde til bladenes »bombastiske« størrelse og at styrtregn får dem til at buldre. Regnskræppe er et gammelt fynsk udtryk for paraply (6a); »det hvisker som når det regner i skræpper«, sagde man ironisk, når nogen hviskede (Jylland; 6b).

Pestilensrod 1546–1878, *pestrod* 1640–1851, *pestilensurt* 1648ff, *pesturt* o. 1700, 1829 – planten blev anvendt mod bl.a. pest, men måske også fordi den optræder som en »pestilens« = er vanskelig at udrydde. *Hovblad* 1648–1821, *hovskræppe* o. 1700, 1829, *storblad* o. 1700, *skræppe* 1842ff fælles for planter med store blade, *borgskræppe* 1870ff, Fyn, Sjælland.

Buggeblodskræppe, *ridder Bugges blod* og *kong Bugges roser* Middelfart o. 1870–90, *buggesblod* 1871ff VFyn, *kong Bugges blod* Middelfart 1895, *Niels Bugges roser* og *herr Bugges roser* o. 1925; efter forhandlinger med Valdemar Atterdag 1358 blev den jyske herremand Niels Bugge til Hald ved Viborg dræbt af fiskere i Middelfart – iflg. sagnet på et sted ved Kongebrovej, hvor der gror mange hestehov, »almuen tror, at de røde skræpper, som dér vokser [ved Middelfart], ej kan udryddes« (1774; 7), hans blod flød ud over skræpperne og gav dem deres mørke pletter (8):

men dér, hvor jorden har drukket
hans års purpurne flod,
dér vokser siden en skræppe
med stilk og ribber som blod.

Den lader sig ikke bortrydde,
men gror over grøft og hegn,
– for morderens afkom, tror man,
et truende vredens tegn

Otto C. Fønss (9). Ved enkesædet til Hindsgavl blev vist stedet, hvor man myrdede ridder Bugge, »og har siden den tid en ejendommelig plante 'buggeblod' her vokset i stor mængde« (1870; 10), sml. græs bd. 1, kobjælde bd. 2, valmue bd. 2.

Skaburt 1872 nedsættende ligesom *pestilens-*

skræppe VFyn; *tuling* Fyn om de fremspirende blomsterstande og vel diminutiv af tut om de skælagtige højblade lige før blomstringen. *Præstepik*, *-pit* Sjælland o. 1870ff, se gøgeurt bd. 1 med lignende blomsterstand på skaft; *chokoladeblomst* Fakse efter blomsternes farve eller fordi de ganske unge kurve spises af børn; *lægeblad* Ll. Lyngby NSjælland, H. C. Andersens *skræppe* (1943) (11).

LITTERATUR: (1) 433x 163; (2) 697 104; (3) 540 91f jf. 697 1648,104; plantes på udyrkede steder ved haver; (4) Vedel Simonsen, Borgruinerne 66f; (5) 477b 38,57; (5b) 488i 4,289f; (6) 540 96; (6a) 85b 76; (6b) 488d 131; 328f 3,329 og tb. 232; 934 2224; (7) 728c 6,665; (8) 151 12,1939,732; (9) 283h 53f; (10) Fremtidens illustr. Rejsebog ved P. V. Grove 174; (11) 689 2,213–15; 107.

LÆGEMIDLER

Til o. 1870 gælder litteraturens omtale af 'skræppe' og 'tordenskræppe' oftest burre (s. 249).

Øludtræk af rødderne drikkes mod gigt; bestanddel af råd for leddevand (1400-t; 1). Roden er blevet spist mod pest og lagt på pebsår og -bylder (2).

Simon Paulli 1648, 104: uddriver menses, har »en særlig skjult kraft til at modstå pestens smitte«, på apotekerne beredes en essens af roden, der indtages med hjortetakvand, og dette lægemiddel er bedre end den pulveriserede rod eller

dekokt af den, ekstrakten kan også bruges mod koldesyge = malaria. Når man går ud, er det godt at tygge på roden som værn mod smitte; lægfolk tager det yderste af roden opblødt i eddike og blandet med teriak og drikker det mod pest og anden gift. Af plantens olie tilberedes en balsam, som i pesttider er god at lugte til anbragt i en beholder af enebærtræ, eller man skal gnide næsebor og tindinger dermed.

Roden anføres i farmakopeen 1772. Man binder bladene om lemmerne for at uddrive vattersot (3) og på sår (4). Den lægekyndige præst ved Marie Magdalene kirke (Ryomgård) brugte bla-

»Ællinger under skræppeblade«. Maleri af Hans Smidth. Overfor: Hestehov. Simon Paulli: *Flora Danica*, 1648.

dene for udslæt og »sure ben«, sml. s. 265 (4b). En te af hestehov for leddegigt kan købes på apoteket (NFyn 1946; 5). Indgår i drik mod koldfeber = malaria (6) og blegstot (7).

Roden anvendes mod hestens lunge- og lever-sygdomme m.m., bladene for dens krop eller kværke, og bindes på hingstens sårede og hævede penis (begyndelsen 1800-t); rødderne er bestanddel af eddike- eller ølafkog mod svine-syge og -død (begyndelsen af 1600-t-slutningen af 1700-t) (8). Et stykke af roden stikkes gennem øret på syg ko eller gris (Ærø; 9), sml. nyse-rod bd. 2.

LITTERATUR: (1) 348b 32f,57; (2) 540 94f; 398 1806,757; (3) 488 9,66; (4) 282 1852,14f; (4b) 488i 4, 289f; (5) 107; (6) 488 o 149; (7) 328f 1,49; (8) 83 47, 59,63,115,319f; (9) 477b 57.

ANDEN ANVENDELSE

Bladene kan benyttes som kvægfoder, evt. blandet med halm (1871; 1), enkelte landmænd har prøvet at give bladene som grønfoder til kvæg (o. 1880; 2).

Børn bruger de store blade som »paraply«, hue, forklæde m.m.; drenge henter ladning til kartoffelbøssen (s. 25) fra de tykke stilke (Falster; 3).

LITTERATUR: (1) 939 1871.1 65f; 187 (2) 510 3,108; (3) 308b 56.

Følfod, *Tussilago farfara*

I marts-april, længe før bladene, fremkommer 10-30 cm høje, lådne og skællede skafter med hver en gul kurv; de nyreformede blade har hvidfiltet underside. Almindelig på lerede og fugtige marker.

Følfod 1648ff (følefoed, føllefoed etc.) efter blad-pladens lighed med omridset af føllets hov; *hov* begyndelsen af 1400-t, o. 1700, *hestehov* o. 1530-1891, *hovblad* 1563ff; MJylland, Sjælland o. 1870, Møn, *hovurt* 1619-1821, *hesteblad* 1648; *skrappe* 1722, 1848 også om andre planter med store blade, *lerskrappe* 1772, 1838, *kinkblad* Jylland 1800-t, anvendt mod kink (=kighoste, sml. vandnavle bd. 3, *lægeblad* Ti-birke o. 1870ff, bladene blev lagt på betændelser, *lungeblad* o. 1870ff Bornholm, anvendt til te mod lungelidelser. *Følhov* 1879ff, Sjælland, Falster, Lolland, *hestefod* Ærø, *mergelblad* Øjylland o. 1880 og *mergelrose* Sønderjylland, se s. 269. *Troldkone*, *-heks*, *-blomst*, *-rose* Jylland o. 1880ff, se løvetand s. 226. *Hans Rasmussens hvidkål* Ørsted SVFyn hentyder ironisk til talrig forekomst på en bestemt mands jorder; *fnatpadde* NSjælland, nedsættende eller måske fordi planten gror hvor padder (frøer) opholder sig. *Sønnen før faderen* Gurre, blomstrer før bladenes fremkomst, sml. anemone bd. 2, *guldukat* 1921-22, *kopatte* Asserbo vel efter den

Følfod-blade.
Flora Danica,
1777.

